İLERİ KARDİYAK YAŞAM DESTEĞİ KURSU

ASİT-BAZ DENGESİ VE KAN GAZI ANALİZİ

Doç.Dr. Tarık Ocak
İstanbul Kanuni Sultan Süleyman
Eğitim ve Araştırma Hastanesi
Acil Tıp Eğitim Kliniği

45.İKYD Eğitimi 12-13 Aralık 2015 İstanbul

İKYD

AMAÇ:

Katılımcıların bu sunumun sonunda kan gazı ve asit baz dengesi ile ilgili bilgilerini artırmaları amaçlanmıştır.

İKYD

HEDEFLER:

1. Katılımcıların bu sunumun sonunda metabolik asidoz, metabolik alkaloz, respiratuvar asidoz, respiratuvar alkaloz ve miks bozuklukların kan gazı tablosunu bilmesi ve yorumlayabilmesi,
2. Asit baz dengesizliğine en sık sebep olan klinik durumları sayabilmesi,
3. Asit baz dengesi bozukluklarının her birini klinikte yönetebilmesi hedeflenmektedir.

Tüm laboratuar analizleri içinde en hızlı yanıt veren ve hastanın tedavisini değiştirme ihtimali en yüksek olan kan gazı analizi ve Ph'tır.

• AKG Acil ve kritik hasta bakımında altın standart olarak kalacaktır.

***Arter kan gazı yorumlayan hekimlerin yalnızca %40'ının yorumlamayı doğru olarak yaptığı tespit edilmiştir.**

*Eğitim hastanelerinde asit baz değerlendirmesinde yapılan hatalar sonucunda, hastaların üçte birinin yönetiminde hataların olduğu tespit edilmiştir.

* Hastaya bağlı olarak veya kan gazının alımı ve laboratuvara gönderilmesi sırasındaki faktörlere bağlı olarak AKG sonuçlarında uyumsuzluk olabilir.

AKG Değerleri

• Parametre	• Normal değerler	
pH	7.35-7.45	-
$PaCO_2$	35-45	mmHg
PaO_2	80-100	mmHg
HCO_3 (aktüel)	22-26	mEq/L
HCO_3(standart)	22-26	mEq/L
Baz açığı (B.E.)	(±2)	mEq/L

Tanımlar

- Asit: Bir çözeltiye H+ verme yeteneğinde olan tüm maddeler

- Baz: Bir H+ ile birlesen veya onu kabul eden, OH^- veren maddeler

- pH (= -log H+)=7.40 hidrojen iyon konsantrasyonunun eksi logaritması olarak verilebilir

- HCO_3 (aktüel): O anda ölçülen gerçek

- HCO_3 (standart): 37°C'de ve %100 PaO_2'da, $PaCO_2$ 40mmHg'ya kalibre edilerek ölçülen plazma bikarbonat konsantrasyonudur

- Baz açığı (B.E.): Bir litre kanı normal koşullarda ($PaCO_2$=40 mmHg ve 37°C) pH=7.4 olabilmesi için gereken kuvvetli asit veya baz miktarı

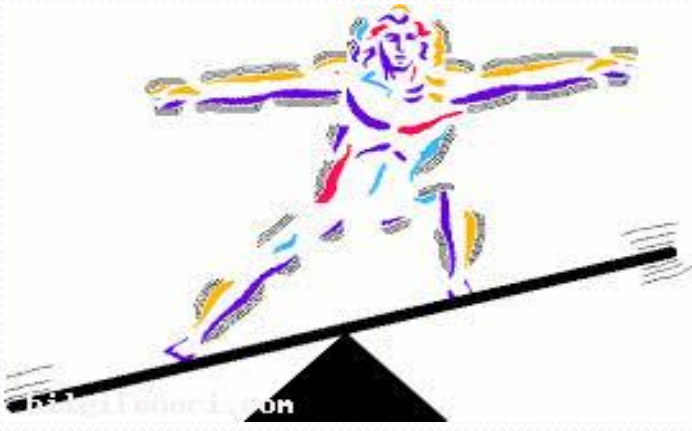
(- BE metabolik asidoz, +BE metabolik alkaloz)

pH Homeostazı

- Akciğerler: (saniyeler-dakikalar) Asit atılımında en önemli organ, volatil asitler (karbonik asit)

- Böbrekler: (dakikalar –saatler) sabit asitler (sülfirik asit, fosforik asit, amonyum). Aynı zamanda bazlardan sorumlu organ (HCO_3 atılımı-reabsorbsiyonu)

- Kan tamponları (bir saniyeden kısa)

Tamponlar

- Hücre dışı sıvı tamponlar

Plazma HCO_3
Plazma proteinler (albumin, globulin)
İnorganik fosfatlar

- Hücre içi sıvı tamponlar

HCO_3
Hemoglobin
Oksihemoglobin
İnorganik fosfatlar
Organik fosfatlar

Temel Asit Baz Bozuklukları

- Respiratuar (Solunumsal)

Asidoz: pH<7.35, $PaCO_2\uparrow$

Alkaloz: pH>7.45, $PaCO_2\downarrow$

- Metabolik

Asidoz: pH<7.35, $HCO_3\text{-}\downarrow$

Alkaloz: pH>7.45, $HCO_3\text{-}\uparrow$

Kompansasyon

HASTALIK	PRİMER BOZUKLUK	KOMPANSASYON
RESPİRATUAR		
Asidoz	↑ $PaCO_2$	↑HCO_3-
Alkaloz	↓$PaCO_2$	↓HCO_3-
METABOLİK		
Asidoz	↓$PaCO_2$	↓HCO_3-
Alkaloz	↑$PaCO_2$	↑HCO_3-

Altı basamaklı yaklaşım

1.BASAMAK: pH'yı değerlendir. Asidemik, alkalemik, normal

2.BASAMAK: Solunumsal komponenti değerlendir. $PaCO_2$

3.BASAMAK: Metabolik komponenti değerlendir. HCO_3

4.BASAMAK: Kompansasyon durumunu değerlendir

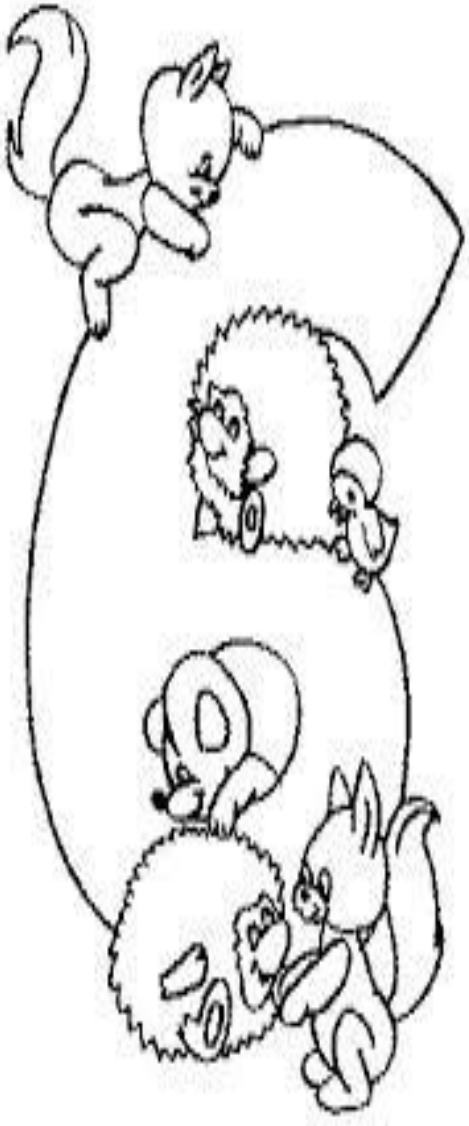
$HCO_3 \uparrow \approx PaCO_2 \uparrow$ $\quad$ $HCO_3 \downarrow \approx PaCO_2 \downarrow$

$PaCO_2 \downarrow \approx HCO_3 \downarrow$ $\quad$ $PaCO_2 \uparrow \approx HCO_3 \uparrow$

5.BASAMAK: Oksijenasyon durumunu değerlendir. PaO_2 , sO_2

6.BASAMAK: Yorumla. Ayırıcı tanıya git.

Primer bozukluk, oksijenasyon durumu ve kompansasyon derecesini değerlendir.

Olgu 1

Obstrüktif AC hastalığı ve kalp yetmezliği olan 75 yasında bir hastaya diüretik verilmektedir.

Kan gazı değerleri;

pH = 7.33

$PaCO_2$ = 75 mmHg

HCO_3 act = 39.1 mEq/L

BE = +10.5 mmol/L

PaO_2 = 56 mmHg

Olgu 1 yaklaşım

1.BASAMAK: pH: 7,33. Asidemik,

2.BASAMAK: Solunumsal komponent. $PaCO_2$= 75 mmHg

3.BASAMAK: Metabolik komponent. HCO_3 =39.1 mEq/L

4.BASAMAK: Kompansasyon durumunu değerlendir

$PaCO_2\uparrow \approx HCO_3\uparrow$

5.BASAMAK: Oksijenasyon durumunu değerlendir.

PaO_2= 56 mmHg

6.BASAMAK: Yorumla. Ayırıcı tanıya git.

Kısmı kompanse respiratuar asidoz, orta hipoksemi

Respiratuar Asidoz

$PaCO_2$'de artma temel mekanizma

Kompanse değil

pH	BE	HCO_3-	$PaCO_2$
↓	O	N	↑

Kompanse

pH	BE	HCO_3-	$PaCO_2$
N	↑	↑	↑

Kısmi kompanse

pH	BE	HCO_3-	$PaCO_2$
↓	↑	↑	↑

Respiratuar Asidoz Nedenleri

- **Yetersiz alveolar ventilasyon**
  - Santral respiratuar depresyon & SSS sorunları
  - Sinir-kas hastalıkları
  - Akciğer & göğüs duvarı defektleri, Pnx, efüzyon
  - Havayolu hastalıkları (KOAH, ac ödemi vs)
  - Yetersiz mekanik ventilasyon

- **CO_2 üretiminde artış**
  - Hiperkatabolik hastalıklar (TPN, sepsis, yanık)
  - $NaHCO_3$ uygulama

- **CO_2 alımında artış**
  - Yeniden soluma

Respiratuar Asidoz Etkileri

- **Nöromusküler**

  Anksiyete, letarji, stupor, koma, deliryum

  Nöbetler, tremor, myoklonus

  Baş ağrısı, papil ödemi, fokal pareziler,

- **Kardiovasküler**

  Taşikardi

  Vazodilatasyon, beyin kan akımı artar

  Ventriküler aritmi

  Dijitale duyarlılık

Respiratuar Asidoz Tedavi

CO_2 ve alveoler ventilasyon arasındaki imbalansın düzeltilmesidir

Orta veya siddetli asidoz (pH<7.20), CO_2 narkozu ve solunum kas güçsüzlüğü durumlarında mekanik ventilasyon

Altta yatan neden tedavisi

Olgu 2

62 yasında erkek hasta.
Sıkıntılı görünümde, cilt soğuk ve nemli.
SKB: 85 mmHg, N: 132/dk,
SS:22/dk, A: 37 ºC. Hg: 13gr/dl, BK:9000

pH = 7.32

$PaCO_2$ = 28 mmHg

HCO_3act = 18.1 mEq/L

PaO_2 = 74 mmHg

Olgu 2 yaklaşım

1.BASAMAK: pH: 7.32. Asidemik,

2.BASAMAK: Solunumsal komponent. $PaCO_2$= 28 mmHg

3.BASAMAK: Metabolik komponent. HCO_3=18 mEq/L

4.BASAMAK: Kompansasyon durumunu değerlendir

$HCO_3 \downarrow \approx PaCO_2 \downarrow$

5.BASAMAK: Oksijenasyon durumunu değerlendir. PaO_2 =74

6.BASAMAK: Yorumla. Ayırıcı tanıya git.

Kısmi kompanse metabolik asidoz,

Metabolik Asidoz

HCO3- konsantrasyonunda azalma

Metabolik asidoz

pH	BE	HCO_3-	$PaCO_2$
↓	↓	↓	N

Kompanse metabolik asidoz

pH	BE	HCO_3-	$PaCO_2$
N	↓	↓	↓

Kısmı kompanse metabolik asidoz

pH	BE	HCO_3-	$PaCO_2$
↓	↓	↓	↓

Metabolik Asidoz Oluşumu

HCO_3-'ın güçlü bir nonvolatil asit tarafından tüketilmesi

Bikarbonat kaybı

Renal

Gastrointestinal

Metabolik Asidoz Nedenleri

*Normal anyon gap: 12±3 mEq/L

Gastrointestinal bikarbonat kaybı (en sık) (diare)
Renal bikarbonat kaybı (RTA)
Dilüsyonel bikarbonat azlığı
Klorür içeren asitlerin artmış alımı.

*Anyon açığı= [Na]-[Cl+HCO_3] =140-(104+24) = 12 mEq/L

Metabolik Asidoz Nedenleri

Artmış anyon gap: > 16 mEq/L

A-Alkol
M-Metil alkol
U-Üremi
D-DKA
P-Paraldehit
I-İron, isoniyazid
L-Laktik asidoz
E-Etilen glikol
S-Salisilat, starvasyon

Laktik Asidoz

Laktik asit düzeyi:> 2 mEq/L:

Dolaşım yetersizliği var:

- Tip A laktik asidoz

Dolasım yetersizliği yok

- Tip B laktik asidoz ?

TİP A	Şok, hipoksemi
TİP B1	Diyabet, enfeksiyon, karaciğer hastalığı
TİP B2	Fenformin, sorbitol, früktoz
TİP B3	Herediter metabolik hastalıklar

Metabolik Asidoz Etkileri

Kardiyak kontraktilitede azalma

Periferik vasküler dirençte azalma

Progressif hipotansiyon

Katekolaminlere yanıtta azalma

Ventriküler fibrilasyon eşiğinde azalma

Progressif hiperkalemi

pH:↓ 0.10 / K+: ↑0.6 mEq/L

Metabolik Asidoz Tedavi

Altta yatan hastalık ve perfüzyon-oksijenasyon

Asidemi akut ve pH <7.10 HCO_3

HCO_3 açığı= 0.5 x kg x (istenen HCO_3- serum HCO_3)

HCO_3 ihtiyacı= 0.4 x BE X kg

Genelde önerilen, HCO_3 ihtiyacının yarısını İV bolus, diğer kalanını 4-6 saat infüzyon olarak tamamlanır.

Dializ

Olgu 3

47 yasında postoperatif 48. saatte
A:39 °C, KB:140/90 mmHg, N:104/dk, SS:24/dk.
Alt zonlarda solunum sesleri alınmıyor.

pH = 7.52

$PaCO_2$ = 29 mmHg

HCO_3 = 24 mEq/L

BE = -1 mmol/L

PaO_2 = 52 mmHg

Olgu 3 yaklaşım

1.BASAMAK: pH: 7.52. Alkaloz,

2.BASAMAK: Solunumsal komponent. $PaCO_2$ = 29mmHg

3.BASAMAK: Metabolik komponent. HCO_3 =22 mEq/L

4.BASAMAK: Kompansasyon durumunu değerlendir

$PaCO_2 \downarrow \approx$ HCO_3 N

5.BASAMAK: Oksijenasyon durumunu değerlendir.

PaO_2 =52 mmHg

6.BASAMAK: Yorumla. Ayırıcı tanıya git.

Respiratuar alkaloz, orta hipoksemi

Respiratuar Alkaloz

PaCO2'de azalma : Alveolar ventilasyonda artıs

Kompanse degil

pH	BE	HCO_3-	$PaCO_2$
↑	N	N	↓

Kompanse

pH	BE	HCO_3-	$PaCO_2$
N	↓	↓	↓

Kısmi kompanse

pH	BE	HCO_3-	$PaCO_2$
↑	↓	↓	↓

Respiratuar Alkaloz Nedenleri

Santral stimülasyon

- Ağrı, anksiyete, iskemi, inme
- Tümör, enfeksiyon, ateş, ilaçlar

Periferik stimülasyon

- Hipoksemi, yükseklik, pulmoner hastalıklar (pnömoni, PE), azalmış kalp debisi,

Bilinmeyen

- Sepsis, metabolik ensefalopati

İatrojenik

- Ventilatör tedavisi

Kısıtlayıcı AC hastalıkları

- Asit, skolyoz, gebelik

Respiratuar Alkaloz Etkileri

Azalmış beyin kan akımı

Önce hiper sonra hipopotasemi

Laktik asit üretimi

Sersemlik, ellerde hissizlik ve terleme

Vazokontruksiyon, taşikardi, ritm bozuklukları, göğüs ağrısı

Respiratuar Alkaloz Tedavi

Altta yatan neden düzeltilmeli

Hipoksemi varsa tedavi edilir

Anksiyeteye bağlı- torbaya solutma,

Gerekirse analjezi sedasyon

Difüzyonun Değerlendirilmesi Alveolar-Arteriyel Oksijen Gradienti Hesaplanması

Alveoler-Arteriyal Oksijen Gradienti: (PA O2- Pa O2)

PA O2: 145 - [Pa O2+(1.25 x Pa CO2)]
VEYA
PA O2: 150 - [Pa O2 + Pa CO2)]

- **(PA O2- Pa O2)= 10 + (yaş/10)**
- Normal bireyde 15 mmHg ve altında olmalı.
- Alveoler ventilasyonu yansıtır.
- Hipoksi etiyolojisinde yardımcıdır.

Olgu 4

KKY hikayesi ve uzun süredir digital ve tiazid diüretik kullanımı olan 54 y hasta, halsizlik uyku hali, kas krampları ile geliyor.

EKG ters u dalgası.

Na: 133 mEq/l, K:2.6 mEq/l

pH = 7.54

$PaCO_2$ = 48 mmHg

HCO_3 = 40 mEq/L

PaO_2 = 91 mmHg

FiO_2 = 0.21

Olgu 4 yaklasım

1.BASAMAK: pH: 7.54. Alkaloz,

2.BASAMAK: Solunumsal komponent. $PaCO_2$ =48 mmHg

3.BASAMAK: Metabolik komponent. HCO_3 =40 mEq/L

4.BASAMAK: Kompansasyon durumunu değerlendir

$HCO_3 \uparrow \approx PaCO_2 \uparrow$

5.BASAMAK: Oksijenasyon durumunu değerlendir.

PaO_2 =91 mmHg

6.BASAMAK: Yorumla. Ayırıcı tanıya git.

Kısmı kompanse metabolik alkaloz

Metabolik Alkaloz

Plazma HCO_3- düzeyinde artıs

Kompanse degil

pH	BE	HCO_3-	$PaCO_2$
↑	↑	↑	N

Kompanse

pH	BE	HCO_3-	$PaCO_2$
N	↑	↑	↑

Kısmi kompanse

pH	BE	HCO_3-	$PaCO_2$
↑	↑	↑	↑

Metabolik Alkaloz Oluşumu

Plazma HCO_3- düzeyinde artış

Mekanizma

Hidrojen iyon kaybı

Hidrojen iyonlarının intrasellüler alana kayması

Alkali uygulaması

Metabolik Alkaloz Nedenleri-1

Klorüre duyarlı metabolik alkaloz
(İdrar Cl < 20 mEq/L)

Ekstrasellüler sıvı kaybı:

Diüretikler:

- Furosemid, etakrinik asit, tiazidler

Gastrik sıvı kaybı

- Kusma, gastrik drenaj

$PaCO_2$'nin hızla düşürülmesi

Metabolik Alkaloz Nedenleri-2

Klorüre dirençli metabolik alkaloz (İdrar Cl > 20 mEq/L)

Mineralokortikoid aktivitesinde artış

Sodyum retansiyonu

Ekstrasellüler sıvı artısı

Yüksek doz NaHCO3

Kan ürünleri

Yüksek doz sodyum penisilin

Metabolik Alkaloz Etkileri

Hemoglobinin oksijene ilgisinde artış

Oksijen disosiasyon eğrisinde sola kayma

Hipokalemi

Serebral kan akımında azalma

Sistemik vasküler rezistansta artma

Koroner vazospazm

Metabolik Alkaloz Tedavi

Yoğun bakımda en sık karsılasılan asit baz bozukluğudur.

Potasyum, klorid ve sıvının yerine konması

Seçilmiş olgularda :asetezolamid

Ağır olgularda HCl

Plazma HCO_3-=30-40 mEq/l ise K+ açığı 200-500mEq/l

Olgu 5

52 yasında, ARDS'li, mekanik ventile hasta.
Daha önce $PaCO_2$ normal olan, metabolik asidozlu bir hastaya 2 ampul $NaHCO_3$ yapılıyor.

pH = 7.10

$PaCO_2$ = 56 mmHg

HCO_3 = 16 mEq/L

PaO_2= 52 mmHg

FiO_2 = 0.50

Karısık metabolik ve respiratuar asidoz, orta düzeyde hipoksemi

Mikst asit baz bozuklukları

Metabolik asidoz/respiratuar asidoz

Kardiyopulmoner arrest
Ciddi AC ödemi

Metabolik asidoz/respiratuar alkaloz

Salisilat zehirlenmesi
Sepsis

ATUDER
Acil Tıp Uzmanları Derneği

TKD

TEŞEKKÜRLER